Posudek oponenta disertační práce Mgr. Barbary Pospíšilové

“Organizační postupy a možnosti jejich proměny v třídním managementu”

předkládané v roce 2025 na Katedře pedagogiky FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Disertační práce svým zaměřením reaguje na požadavek hlubšího porozumění procesům řízení v pedagogické praxi. Ty vychází ze všeobecně přijímaných tendencí k větší aktivizaci žáků ve výuce, což klade zvýšený nárok na připravenost učitelů v oblasti aktivní práce s různými výukovými metodami a organizačními formami vyučování. To se paralelně projevuje zvýšením nároků na kompetence učitelů v oblasti organizace a řízení. Z tohoto hlediska proto považuji zvolené téma za aktuální a přínosné.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předložená práce je koncipována jako teoreticko-empirická studie. Autorce se podařilo zasadit téma do širšího teoretického kontextu, čímž nabízí možnost posoudit danou problematiku z více úhlů pohledu. Pro zpracování empirické části byl zvolen akční výzkum, což vzhledem ke konceptu práce považuji za dobrou volbu. Popis jednotlivých kroků i způsob zpracování dat je odpovídající požadavkům kladeným na kvalitu disertační práce. Závěry výzkumného šetření jsou prezentovány srozumitelně.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Volba tématu reaguje na současné tendence více aktivizovat žáky ve výuce a co nejefektivněji využívat čas pro jejich výchovu a vzdělávání. Problematika třídního managementu není výzkumně úplně novou záležitostí. Barbara Pospíšilová však zvolila netradiční zaměření na efektivní využívání času ve výuce a zároveň na využití rutin v rámci výchovně-vzdělávacího procesu. Také způsob zpracování založený na akčním výzkumu přináší jinou výzkumnou perspektivu a odlišuje se tím od obvyklých výzkumných pojetí.

Teoretická báze je zpracována velmi dobře. Autorka postupuje logicky od obecných témat (třídní management) ke konkrétním (organizační postupy). Zde oceňuji využití plurality pohledů a jejich následné kritické hodnocení s odůvodněným příklonem k vybrané definici (např. s. 6). Na druhou stranu ale zvažuji, zda je takto rozsáhlé pojednání nezbytné pro teoretické ukotvení dané problematiky. V kapitole 2.1 poukazuje Barbara Pospíšilová na jistou terminologickou nejednoznačnost zejména mezi pojmy rutina-návyk-rituál. V tomto případě úplně nesouhlasím s její interpretací rozdílů mezi rutinou a rituálem (s. 33), kdy je rituál chápán jako něco slavnostního, ne každodenního, ve vazbě na významnou hodnotu (srov např. VanGennep, Goffman, Kaščák apod.). Přitom školní rituály naopak mnohdy chápeme jako výraz stabilizace chování při každodenní školní činosti.

Kvalitativní design s využitím akčního výzkumu je ve vazbě na cíl práce vhodnou cestou, což také autorka podporuje důkladnou argumentací, která se ovšem někdy opakuje (např. v kapitole 3.2.1). Formulace dílčích výzkumných otázek typu „co bylo vidět na videozáznamech“ je poněkud nejasná. Další popis metodologie je srozumitelný a vytváří jasnou představu o tom, jak autorka při zpracování výzkumu postupovala. Rád bych zde

ocenil i velmi dobře zpracovanou kapitolu 3.3 týkající se validity dat, což je pro relevanci prezentovaných závěrů důležité.

Výzkumné závěry jsou prezentovány přehledně a srozumitelně. Oceňuji autorčinu snahu o důkladnou interpretaci založenou na kombinaci různých druhů dat. Ukazuje se, že odborná přípravenost učitelů na efektivní řízení vyučovacího procesu není zcela systémová záležitost a že učitelé mnohdy reagují na vzniklé pedagogické situace spíše intuitivně. Což je ale na druhou stranu pozitivní zjištění, že učitelé jsou schopni aktivně reagovat na různé podněty. Zároveň se ukazuje, jak důležitá je práce učitele s výukovými cíli, byť je v současnosti právě tato podstatná činnost značně opomíjena.

Formální zpracování

Po formální stránce považuji disertační práci za zdařilou. Text je logicky strukturovaný, stylisticky i gramaticky na odpovídající úrovni. Práce s odbornými zdroji odpovídá běžným standardům. Obrázky, tabulky i grafy jsou zpracovány přehledně, písmo v nich je dostatečně čitelné.

Vlastní přínos

Z mého pohledu jsou představená zjištění zajímavým přínosem k otázce pregraduální přípravy učitelů. Poukazují na skutečnost, že chceme-li připravovat učitele na skutečně aktivní a efektivní pojetí výuky, je třeba více podpořit jejich manažerské kompetence, které budou přesahovat standardní rámec obecně didaktických a oborově didaktických průprav. To se projevuje např. ve schopnosti učitelů identifikovat (ne)efektivitu zvolených organizačních a didaktických postupů, a adekvátně na tato zjištění reagovat.

Druhou pozitivní rovinu shledávám v hlubší analýze a interpretaci využití rutin (rituálů) ve výuce coby didaktického prostředku, který napomáhá stabilizovat vzorce chování ve školní třídě. Závěry v práci mohou přispět k lepšímu pochopení a efektivnějšímu využívání těchto prostředků v pedagogické praxi.

IV. Dotazy k obhajobě

- V rámci rozpravy zkuste konkrétněji formulovat rozdíly mezi rituálem a rutinou, a to i ve vazbě na jejich zavádění a praktické využití.
- Obecná etická doporučení hovoří o tom, že respondenti by v rámci výzkumu měli být vždy anonymizováni. Rozumím tomu, že jste s jejich souhlasem nezměnila v disertaci jejich jména. Není to ale přesto v rozporu s obecnými etickými doporučeními?
- Jak chápete výraz „řemeslná dovednost učitelů“, použitý na str. 116?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěla.

19. 2. 2025 Mgr. et Mgr. Martin Skutil, Ph.D.